

MONDZORG

Informatie voor de hulpverlener

© Jubileum editie
2017/2018

Mondzorg informatie voor de hulpverlener

Mondzorg is een essentieel onderdeel van de dagelijkse hygiëne. In sommige omstandigheden is het nodig de frequentie van mondzorg op te drijven en met extra aandacht uit te voeren.

De algemene toestand van de zieke, de ziekte en de eventuele behandelingen zorgen voor veranderingen, ook in de mond. Er kunnen klachten ontstaan die niet alleen erg onplezierig zijn, maar ook leiden tot pijnlijke infecties. Daardoor kan er een verslechterde voedingstoestand ontstaan. Er kunnen ook problemen ontstaan in het sociale leven. Patiënten klagen zelden spontaan over een mondprobleem.

We moeten aandachtig zijn voor de volgende signalen:

- Abnormaal lange duur van de maaltijd
- Verminderde eetlust of voedselweigering
- Gewijzigde voedingsgewoonten:
 - voorkeur voor bepaalde voedingstypes
 - weigeren van andere voedingsmiddelen
- Frequente inname van kleine hoeveelheden drank
- Getrokken gelaatsuitdrukking tijdens het eten of drinken
- Weigeren de mond te openen om zich te laten verzorgen
- Verstoorde verbale communicatie
- Stemwijzigingen
- Bloedend tandvlees
- Slechte adem

Volgend kader geeft een algemene richtlijn weer hoe je aan goede mondzorg kan doen. Deze algemene richtlijn is steeds toepasbaar zowel bij een gezonde mond als bij een mond met problemen. Verder geven we ook bijkomende tips voor het verzorgen van een droge, bevuilde of pijnlijke mond en een mond met bloedingen. Als de patiënt zelf wil poetsen, vraag dan of de poetshandling door u herhaald mag worden.

Patiënt met eigen tanden	Patiënt met gebitsprothese
<ul style="list-style-type: none">• Tand en tong minimaal tweemaal daags poetsen met zachte tandenborstel en fluoride houdende tandpasta en water• Gehemelte dagelijks borstelen met zachte tandenborstel• Wanneer poetsen onmogelijk is, meerdere malen per dag de mond reinigen met wattenstaafje of kompres gedrenkt in water• Mond laten spoelen na gebruik van puffs of aërosols en nadien enkele slokken water laten drinken	<ul style="list-style-type: none">• Gebitsprothese tweemaal daags schoonmaken met een harde protheseborstel, water en vloeibare neutrale zeep• Mond meerdere keren per dag laten spoelen met water• Tijdens de nacht de gebitsprothese droog in proper glas/bakje bewaren• Gebitsprothese 's morgens afspoelen en vochtig in de mond laten plaatsen

1. Gezonde mond

De mond is gezond wanneer je normaal kan praten, bijten, kauwen en lachen. Pas de algemene richtlijn toe.

Extra tips:

- Mond meerdere malen per dag spoelen met spuitwater
- Lippenbalsem gebruiken, bij voorkeur op basis van cacaoboter. **Wees aandachtig bij het gebruik van lippenbalsem wanneer deze vervaardigd is op basis van vaseline. Er kunnen dan brandwonden ontstaan in combinatie met zuurstof.**

2. Droge mond / Xerostomie

De mond is droog als de patiënt moeilijk kan kauwen, lachen en/of als de lippen en tong droog aanvoelen en de patiënt hierdoor moeilijk kan praten. De smaak kan verminderd of verstoord zijn. Een droge mond verhoogt het risico op mondletsels omdat de mond extra gevoelig is voor kwetsuren en infecties.

Oorzaken:

- Ademen met open mond
- Radiotherapie ter hoogte van hoofd en halsstreek
- Medicatiegebruik : Atropine®, Scopolamine®, Morfine®, Busopan® of bepaalde hypertensiva (Captopril®), diuretica, bepaalde antidepressiva (Prozac®), bepaalde antianxiolitica (diazepam), medicatie voor ziekte van Parkinson en anti-emetica.
- Polyfarmacie

Pas de algemene richtlijn voor de zorg van de mond toe.

Extra tips:

- Lippen vochtig houden met lippenbalsem op basis van cacaoboter
- Vermijd het drinken van alcohol en koffie
- Vermijd roken
- Stimuleer de speekselafscheiding door vers of opgelegd fruit, kauwgom zonder suiker aan te bieden of door het laten opzuigen van zuurtjes
- Regelmatig kleine slokjes laten drinken
- Ijsblokjes/ijschilfers laten opzuigen. Deze kunnen gemaakt worden van frisdrank, sorbetijs, ijslolly, waterijs, etc.
- Komkommer met een druppel olijfolie
- Kamillosan® (spoeling of spray) verbetert de conditie van het tandvlees en zorgt voor een frisse adem
- Overwegen om het gebruik van medicatie die droge mond veroorzaakt te verminderen of te stoppen (in overleg met behandelende geneesheer)

- Kunstspeeksel: Orale Balance®, Glandosane®, Dentaïd Xeros®, Pilocarpine®, GUM® Hydral® aan te brengen op het tandvlees, de tong en het mondslimvlies
- Gebruik een tandpasta zonder sodium lauryl sulfaat (SLS) bijvoorbeeld GUM® Hydral®
- Waterspray verstuiwen in de mond. Let wel op voor verslikkingsgevaar, spuiten in de richting van de wangzak.
- Vraag advies aan de huisarts en plaatselijke apotheker
- **Het gebruik van lemon swabs wordt afgeraden. Citroenzuur kan het tandglazuur aantasten en glycerine kan leiden tot uitdroging van het mondslimvlies. Bovendien kunnen de zure swabs pijnklachten van de mondslimvliezen verergeren.**

3. Bevuilde mond / Halitose

De mond vertoont zichtbare voedselresten op de tong, de tanden of op de wangen. Veelal zijn er korsten en vuile aanslag. Vaak verraadt zich dat ook door een slecht ruikende adem. Een bevuilde mond geeft een verhoogd risico op mondletsels en infecties. Bij een vermoeden van een infectie is het raadzaam medisch advies in te winnen bij de behandelende arts.

Opgelet: faecale geur kan wijzen op beginnende obstructie: consulteer een arts!

Pas de algemene richtlijn toe. Het gebruik van een tongscraper helpt de tong proper te maken. In geval van infectie, behandel de infectie.

Schimmelinfectie: (oa Candidiasis)

- Daktarin® orale gel
- Nystatine® orale suspensie
- Nilstat® druppels
- Diflucan®
- Nizoral®
- Sporanax®
- Chloorhexidine mondspoelmiddel (GUM® Paroex®, Corsodyl®, Perioaid®)
- Hextril®
- Of afhankelijk van het advies van uw arts en uw plaatselijke apotheek.

Bacteriële infectie:

- Reinigen met een oplossing van Natriumbicarbonaat /zuurstofwater (Los twee theelepels zout of natriumbicarbonaat op in een half glas water) (O7 active®)
- Mondspoelingen op basis van tetracycline (oa bij aften). Tetracycline remt de groei van de bacteriën
- Gebruik van lokale antiseptica: GUM® Paroex®, Corsodyl®, Kamillosan®
- Vraag advies aan uw plaatselijke apotheek.
- Pijn behandelen op doktersadvies.

Virale infecties: bv: herpes simplex

- Mondzorg met Zovirax® suspensie
- Zovirax® PO /IV op doktersadvies
- Pijnbehandeling op doktersadvies

Extra tips :

- Mond meerdere keren per dag laten spoelen met koud spuitwater, cava of champagne
- Gebruik maken van kunstspeeksel : bv: Orale Balance®, Glandosane®, Dentaïd Xeros®, Xylocaïne®, GUM® Hydral®
- GUM® HaliControl heeft een gamma bij slechte adem
- Vermijden van roken en alcoholgebruik
- Laat kauwen op peterselie, venkel, salie, koriander, munt of anijszaad
- Ananasstukjes laten opzuigen
- Groene thee met honing laten drinken
- Natuuryoghurt gedurende 2 minuten laten inwerken op de korsten. Nadien de tong met een tongschraper of zachte tandenborstel reinigen.
- Bij ontstoken tandvlees kan een spoeling met zoutoplossing helpen. Het helpt infecties te genezen. Geef een half glas water met natriumbicarbonaat of zoutoplossing Gebruik dit driemaal daags. Vaak heeft men na enkele dagen reeds een helend effect.
- Bij hardnekkige bevuiling zonder bloedingen: reinigen met zuurstofwater.
- Zorg voor een frisse omgeving. Dit is bijvoorbeeld mogelijk door aromatherapie. Hierbij worden etherische oliën* van laurier, citroen, pepermint, sinaasappel met kruidnagel gebruikt
- Nilodor® druppels (verkrijgbaar bij de apotheek), druppel enkele druppels op de lakens of op het beddengoed van patiënt
- Manuka Honing in de mond laten smelten en inslikken. Manuka honing is antibacterieel en is wondhelend. Deze honing is te verkrijgen in de natuur- en voedingswinkel. Enig nadeel is zijn prijskaartje. Let bij het kopen van Manuka honing altijd op de UMF of MGO factor

UMF	MGO	Sterkte werking
5	30	Zoals gewone honing
10	100	Lichte werking
15	250	Sterke werking
20	400	Heel sterke werking
25	550	Sterkste werking

*Pure etherische olie kun je:

- Opgelost in een basisolie gebruiken
- Verstuiven via vernevelaar of aromastreamer
- Verdampen met een laagje water in een keramische aromalamp
- Inhaleren bv. bij slaap- of luchtwegproblemen of als geurverfrisser
- Simpelweg enkele druppels op een zakdoek/hoofdkussen of geurstaafje druppelen

4. Pijnlijke mond

De mond voelt pijnlijk en branderig aan.

Oorzaken:

- Infectie
- Kwetsuur
- Tumor
- Droge mond
- Mucositis: ontsteking van mond- en maagslijmvliezen die 1 à 2 weken na aanvang van de antitumorale behandeling optreedt. Het komt voor bij bijna alle patiënten met radiotherapie ter hoogte van de hoofd-halsstreek. Het komt ook voor bij toedienen van bepaalde chemotherapie. Orale mucositis kent vier gradaties.

Gradatie mucositis

Graad 0: intact slijmvlies
▶ algemene richtlijnen

Graad 1: erytheem, pijn, normale voeding mogelijk
▶ algemene richtlijnen + extra tips (zie verder) + Lage frequentielaser* (LLLT) 2/week

Graad 2: erytheem, ulceratie, normale vaste voeding
▶ algemene richtlijnen + extra tips (zie verder) + LLLT 2/week

Graad 3: erytheem, ulceratie, enkel vloeibare voeding mogelijk
▶ algemene richtlijnen + extra tips + medicatie op doktersadvies (zie verder), LLLT 2/week

Graad 4: erytheem, ulceratie, orale voeding onmogelijk:
▶ algemene richtlijn + extra tips + medicatie op doktersadvies + afhankelijk van fase TPN overwegen, LLLT 2-3/week

*LLLT: Low Level Laser Therapie; te bespreken met specialist tijdens ambulante raadpleging.

In de eerste en tweede graad heeft de patiënt pijn in de mond, maar niet in die mate dat dit het eten beïnvloedt. Vanaf de derde graad wordt het voor de patiënt erg moeilijk om vast voedsel te eten. In de vierde graad is het vaak niet meer mogelijk om via de mond voedsel of drank in te nemen. Het risico op ondervoeding en uitdroging wordt hierbij erg groot.

Pas de algemene richtlijn toe.

Oorzakelijk en symptomatisch behandelen na overleg met huisarts of stomatoloog.

Extra tips:

- Mondspoeling met koud water
- Voeding aanpassen: gebruik zachtere voeding en drank
- Gebruik voeding op kamertemperatuur
- Mijden van roken, alcohol, zuren en fel gekruide spijzen
- Mijden van koolzuurhoudende dranken
- Manuka Honing in de mond laten smelten en inslikken
- Gebruik van lokale antiseptica (15-20 min voor eten) bv: GUM® Paroex®, Hextril® Kamillosan®
- Xylocaine®-gel/spray 2%, GUM® AftaClear® spray
- Syngel®, Polysilongel®, GUM® AftaClear® gel
- Pijnstilling na medisch advies

Op doktersadvies:

- StomatiscocTAIL: dit is een magistrale bereiding met ontsmettende werkingen en pijnstillende eigenschappen. Gebruik het een half uur voor het eten.
- Toedienen van extra pijnstilling voor het eten
- Mondspoeling met morfine **2 promille per 15 ml**
- Algemene pijnstilling: bv Fentanyl kleefpleisters of Morfine®
- Antibiotica

5. Bloedende mond

Bloedende letsels in de mond, bruine of zwarte korsten op de lippen, bloed in het spoelwater. De smaak is vies en de adem ruikt slecht.

Pas de algemene richtlijn toe.

Extra tips:

- Tandens laten poetsen met een zeer zachte tandenborstel, een borsteltje uit schuimplastic of wattenstaafje of vochtige kompressen
- Preventie van infecties door bv: iso-Betadine® mondwater, chloorhexidine, Kamillosan®
- Preventie van korstvorming (zie droge mond)
- Indien korsten deze verwerken met paraffine/boorzuurvasaline en ze verwijderen zonder bloeding te veroorzaken
- Ijsblokjes /schilfers laten opzuigen
- Warme dranken vermijden, deze stimuleren de bloeding
- De letsels deppen met etherische citrusolie
- Aanbrengen van een vochtig theezakje (zwarte thee) op de bloeding , heeft een stelpend effect
- Bloedstelpende verbanden bv: Spongostan®, Gelfoam®, Surgicel®
- Mondspoeling met ijskoud water
- Mondspoeling met bv: Exacyl®
- **Aandacht! Bij een hematologische patiënt met stollingsstoornissen eerder mondspoelen dan tanden poetsen.**
- Bij acute bloeding raadpleeg uw arts

Vraag ook hier best advies aan een deskundige.

Palliatieve Hulpverlening Antwerpen vzw

UA Gebouw Fc Domein Fort VI
Edegemsesteenweg 100 bus 2
2610 Wilrijk
T. 03 265 25 31
F. 03 265 25 30
pha@uantwerpen.be
www.pha.be

Deze jubileumeditie is mede mogelijk gemaakt door:

